

ИНТЕРЕСНО ИЗСЛЕДВАНЕ ОТНОСНО ЕЛЕКТРИФИКАЦИЯТА В СТОПАНСКАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ ДО 1944 Г.

През последните години Пенчо Пенчев се утвърди като един от водещите стопански историци в България. Това се потвърждава и от последната му книга – сериозен, задълбочен труд за непроучена досега проблематика. Наред с конкретните въпроси по темата, авторът прави съществени приноси и по други аспекти: за развитието на общата стопанска политика на управляващите, за българската икономическа мисъл във времето между двете световни войни, за изграждането на материално-техническата база на българското общество – въпрос, който той разработва, изследвайки развитието на електроенергетиката.

Пенчев посочва, че до края на Първата световна война (1918 г.) електрификацията на България е на много ниско равнище - с електричество е снабдена само столицата и централните части на няколко по-големи градове.

Началото на създаването на една цялостна концепция в тази насока е поставено със Закона за водните синдикати на правителството на БЗНС от март 1921 г. Програмата, очертана с този закон, обаче е нереалистична, тъй като в нея се залага единствено на изграждането на малки водни централи.

При управлението на трите следващи партийни правителства - двете на Демократическия съговор и това на Народния блок (1923–1934 г.), се постига известен прогрес. Изграждат се редица електроцентрали с ограничени мощности - както водни, така и термични, за нуждите на отделни градове. Това са инициативи на частни сдружения, на общините и на кооперациите (синдикатите и популярните банки). През този период се утвърждават и трите главни центъра на електропроизводство: държавните мини “Перник” и “Марица” и водният синдикат “Въча”.

По това време политиките и икономистите водят дискусии за подходите към електрификацията: дали предимство да имат обществените институции - държавата, общините и кооперациите, или частният капитал. Все повече обаче се налага мнението, подкрепящо решаващата роля на държавата - както поради мудното развитие на нещата дотогава, така и вследствие на настъпилата в края на 1929 г. световна икономическа криза.

Прелом в това отношение настъпва с идването на правителството от 19 май 1934 г., което приема Наредба-закон за електрификацията (22 ноември 1934 г.). Най-същественният момент в документа е утвърждаването на приоритета на държавата в тази сфера. Следващите актове на властта са създаването на Дирекцията за строежите през пролетта на 1938 г., която обхваща и строителството на енергомощностите, и на Дирекцията за електрификацията на Северна България (май 1940 г.), която впоследствие поема

* *Пенчо Пенчев*. Електрификацията в стопанската политика на българската държава от Освобождението до 1944 г. С., 2009, 307 с.

Интересно изследване относно електрификацията в стопанската политика на България до 1944 г.

реализирането на тази задача в цялата страна. В изпълнение на своите функции през 1943 г. тя изработва първият петгодишен план (1943–1947 г.) за електрификацията на България, в който е предвидено и създаването на централи в новоприсъединените земи - Вардарска Македония и Беломорска Тракия.

П. Пенчев подчертава, че по времето на авторитарното управление (19 май 1934 – август 1944 г.) е налице много голямо, в сравнение с предишния период, изграждане на мощности за електродобив. В снабдените с електричество селища в края на периода живее вече една трета от населението на страната, годишното производство е над 300 млн. киловатчаса. Посочените данни показват колко значително е изоставането на България в тази сфера, дори и в сравнение със съседните балкански държави (без Турция).

Друг важен момент е, че мощностите, стопанисвани от държавата и общините, дават 61% от произвежданата електроенергия, а частните предприятия – 30.8%. Останалото количество идва от предприятията на кооперациите.

Към автора трябва да отправим и някои препоръки. На първо място, той би могъл да прецизира текста, да го “стегне”, тъй като в него има редица недостатъчно съществени факти, които “затлачват” основната линия на изложението. На второ място, отношението към оригиналните материали на отделни места е пасивно - понякога авторът пренася в текста данните, така както са дадени в документите, без да поработи допълнително върху тях. Например до средата на 30-те години той посочва електроенергията в конски сили, както е било прието тогава, и след това минава към модерното определяне в киловати. Налице са и някои други пропуски.

Въпреки тези бележки монографията на Пенчо Пенчев е едно полезно изследване, което ще заеме своето достойно място в българската икономическа и историческа литература.

Проф. д-р ист. н. Владимир Мигев